„CRIZA LECTURII LITERARE ȘI CAPITALISMUL COGNITIV“ („THE LITERARY READING CRISIS AND COGNITIVE CAPITALISM“)

Florina-Irina DIMA
Doctorand al Facultății de Litere, Universitatea din București
irenadima@yahoo.com

Abstract:
The changes in the educational field are justified by the changes suffered by itself the status of literature within culture. Talking about the risks of a reduction in the social value of literary studies in contemporary society, Antoine Compagnon, and Yves Citton highlights the connection between mutations suffered at psycho-social level of current young generations because of the major influence of modern forms of entertainment and the disinterest of literary reading. The general concern of specialists in relation to the crisis in youth literary reading and publication of a large number of studies conducted on the subject, at global level, highlights the importance that should be given to this subject in our country. In the context of socio-cultural reflexivity in which adolescents live today, literary reading is considered a source of entertainment and access to knowledge? This question and many others which derive from it aim to respond to this paper.

Keywords: reading crisis, cognitive capitalism, cursive reading practice, reading culture/ culture of reading.

Confruntate cu scăderea interesului copiilor și tinerilor față de cărți, țările din vecinătatea României au desfășurat încă din anii 2002-2003 campanii puternice de promovare a literaturii și a lecturii literare. Astfel, aflăm din cercetările *Institutelor Goethe din Europa de Sud-Est*[1] că în Turcia și Bulgaria s-au desfășurat câțiva ani la rând proiectele *Turcia citește*, respectiv *Bulgaria citește*, dar și multe alte campanii care s-au bucurat de succes, precum *Maratonul lecturii* – desfășurat în Bulgaria pe parcursul a câte trei săptămâni, în fiecare an, *Săptămâna Națională a Bibliotecilor* sau

[1] http://www.goethe.de/ins/gr/lp/prj/lef/ueb/roindex.htm, accesat: 02.09.2014.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Acum e timpul pentru citit! – proiecte organizate anual în Turcia, alături de multe alte programe estivale de lectură[2]. Rezultatele nu s-au lăsat mult așteptate, iar statisticile din aceste țări au înregistrat o creștere constantă a interesului tinerilor pentru lectură și pentru cărți. Astfel, în Bulgaria, studiul Alpha Research, din anul 2001, a înregistrat o creștere a interesului pentru lectură în rândul tinerilor, dar și a nivelului de conștientizare a rolului principal deținut de lectură în dezvoltarea unei copil[3].

Asociația Internațională pentru Lectură (IRA) a dezvoltat, de-a lungul anilor, proiectele intitulate *Children's Choises* (*Alegerile Copiilor*) și *Young Adults' Choises* (*Alegerile Tinerilor Adulți*) – care au ca scop promovarea titlurilor literare preferate de copii și adolescenți în fiecare an. Primele ediții ale acestora s-au desfășurat în 1987 și de atunci ele au devenit o tradiție a renumitei asociații. Astfel, în fiecare an, copiii și adolescenții sunt invitați să voteze online titlurile preferate pentru a fi realizate listele lecturilor pentru tineri din anul respectiv. Printre obiectivele proiectelor se numără: încurajarea tinerilor să citească; informarea părinților, a librarilor, a profesorilor și bibliotecarilor asupra titlurilor preferate de copii și adolescenți; oferirea oportunității elevilor de gimnaziu și liceu de a-și spune punctul de vedere cu privire la cărțile apărute pe piață pe parcursul unui an[4]. Faptul că aceste liste de lecturi apar anual din 1987 a determinat gradul lor ridicat de popularitate în rândul librarilor din Statele Unite, care o consultă atunci când trebuie să completeze cu noi titluri oferta de carte pentru copii și adolescenți. Astfel, ecourile proiectului *Children's Choises* și *Young Adults' Choises* ajung de la librari și bibliotecari la părinți – adică la cei care achiziționează cărțile pentru copii. Importanța unui asemenea circuit este deosebită datorită implicării tinerilor cititori în alegerea celor mai bune titluri din cele publicate pe parcursul unui an, dar și datorită promovării respectivei liste de lecturi în mediul online, astfel încât să poată fi consultată de orice persoană din lume, care are acces la internet. Pe website-ul *www.reading.org* pot fi consultate cataloagele cu lecturile recomandate de copii și adolescenți din 1998 până în 2014. Alături de aceste liste de lecturi pot fi găsite pe această pagină online și unele dedicate profesorilor – numite *Teachers' Choises*. Realizate în funcție de recomandările copiilor, librarilor și bibliotecarilor, acestea din urmă cuprind câte 30 de titluri și recenzii scrise cu scop informativ, pentru a veni în întâmpinarea profesorilor care caută cărți captivante pentru elevii lor.

---

[2] http://www.goethe.de/ins/gr/lp/prj/lef/lfw/trk/ro11919140.htm, accesat: 27.08.2014.
[3] Art. *Bulgaria: o campanie națională pentru promovarea lecturii*, *Lectura ca prioritate națională* http://www.goethe.de/ins/gr/lp/prj/lef/lfw/bul/ro11919145.htm, accesat: 01.09.2014.
[4] http://www.reading.org/resources/booklists/youngadultschoices.aspx, accesat: 01.01.2015.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Criza contemporană a studiilor literare preocupă foarte mult și țări precum Elveția, care se situează pe un loc superior în ceea ce privește numărul tinerilor cititori. Teoreticianul elvețian Yves Citton subliniază rolul central pe care ar putea să-l aibă persoanele care dețin funcții politice dacă s-ar implica în rezolvarea acestei crize a lecturii și a literaturii. El consideră că politica și studiile literare se intersectează deoarece literatura are și *o funcție socială*, însă politicienii acordă atenție numai valorilor măsurabile, materiale, uitând că literatura este o valoare în sine, iar investițiile în acest domeniu și în promovarea lecturii literare ar duce către un *capitalism cognitiv*. Citton afirmă că *adevărata bogăție a unei societăți* nu constă numai în ceea ce deține fizic, în valoare monetară, ci constă, mai ales, în ceea ce face *pentru pentru dezvoltarea oamenilor care o formează* (2007, p. 235). Deci, educația trebuie să fie una din prioritățile oricărui regim politic, căci numai așa societatea respectivă poate evolua. Această teorie este aplicată de multă vreme în diverse țări, dacă ne gândim la faptul că cele mai puternice state din lume fac investiții majore în educația tinerilor și în cultură, în general. Economia înfloritoare nu este suficientă ca un stat să devină puternic, ci are nevoie de susținere la nivel educațional și cultural pentru ca noile generații să poată duce mai departe prosperitatea moștenită.

În România, cercetarea acestui subiect a dat naștere atât unor cărți, cât și promovării cercurilor de lectură în școli. Însă, trebuie menționat faptul că în țara noastră nu există o instituție care să evalueze și să analizeze constant situația lecturii și a rolului ocupat de cărți în viața tinerilor, în general. Organizații precum Asociația Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gândirii Critice sau Asociația Bibliotecarilor din România au avut încercări discrete de remediere a problemei scăderii interesului față de lectura literară, iar Institutul Român pentru Evaluare și Strategie (IRES) a desfășurat câteva anchete privind fenomenul lecturii în țara noastră. De exemplu, în studiul *Obiceiurile de lectură ale românilor*, realizat de IRES în anul 2011, două dintre concluziile înregistrate sunau astfel: *unul din cinci români a citit o carte în urmă cu mai mult de un an, iar 22% din cei intervievați au declarat că nu citesc deloc cărți*[5]. La acest studiu au participat numai persoane adulte. Prin urmare, oglinda societății românești contemporane nu reflectă o imagine bună la nivelul transmiterii către copii și adolescenți a plăcerii pentru lectura literară. Dacă un copil se dezvoltă într-o familie preocupată de lectură, performanțele sale școlare sunt, din punct de vedere statistic, mult mai mari decât ale unui copil cu părinți

[5] http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_obiceiurile-de-lectura-ale-romanilor_2011.pdf, accesat:12.09.2014.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

dezinteresați de lectură. Același studiu realizat de IRES confirmă o altă realitate: adulții achiziționează mult mai puține cărți decât în urmă cu câțiva ani și, de cele mai multe ori, părinții le cumpără copiilor numai acele cărți necesare la școală. Principala explicație invocată de adulți pentru neachiziționarea cărților a fost prețul ridicat al acestora. Din păcate, lipsa acordării unor fonduri suficiente domeniului educației[6] și absența unor inițiative concrete, la nivel național, din partea Ministerului Educației, prin care lectura literară să fie intens promovată la nivel școlar și extrașcolar, facilitează agravarea situației deja existente: conform statisticilor realizate de IRES, în România se citește din ce în ce mai puțin.

În ceea ce privește rolul bibliotecilor publice în susținerea și promovarea lecturii literare, România mai are multe de realizat, mai ales dacă raportăm procentul de numai 10% din populație care utilizează serviciile bibliotecilor, la cel al utilizatorilor din țări precum Polonia, unde este de trei ori mai mare și se află într-o continuă creștere. În plus, nici imaginea bibliotecarilor români nu se aseamănă cu cea a bibliotecarilor poloni[7], la nivelul amabilității față de utilizatori și al pasiunii pentru profesie. Deci, în Polonia și în multe alte țări europene, bibliotecile au un rol activ prin facilitarea accesului publicului la cultură și la educație, iar investițiile majore se fac în instruirea personalului, în achiziția celor mai bune volume din toate domeniile culturii, dar și în organizarea multor evenimente literar-culturale. Potrivit studiului *Percepțiile utilizatorilor privind beneficiile TIC în bibliotecile publice*[8] – realizat în 2013 de *Fundația Bill and Melinda Gates*, în 17 țări din Uniunea Europeană, tinerii români, cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani, merg la bibliotecă frecvent, iar odată cu vârsta se diminuează și interesul lor pentru lectura literară. Același raport menționează că în orașele mari, nivelul utilizării bibliotecilor este mai înalt decât în orașele mici și în comune, iar persoanele care încă studiază frecventează bibliotecile mult mai des decât ceilalți cititori. Cu toate acestea, numărul utilizatorilor români este mai mic decât media europeană la fiecare nivel de vârstă analizat.

Trebuie să subliniem, însă, un aspect important: dezinteresul față de lectură și față de studiile literare, în general, se înscrie în contextul mai larg al lipsei unor investiții majore în educație. Cu un buget limitat, nu se poate

---

[6] *„Costurile Investiției Insuficiente în Educație în România*", UNICEF, 2013, p.3, http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Rezumat-studiu-UNICEF-Costul-investitiei-insuficiente-in-educatie.pdf, accesat: 12.01.2015.

[7] *Lecția bibliotecilor poloneze*, Ruxandra Nazare, http://www.observatorcultural.ro/Lectia-bibliotecilor-poloneze*articleID_26743-articles_details.html, accesat: 14.10.2014.

[8] https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/24033/TNS_Romania_Romanian.pdf?sequence=1, accesat: 12.10.2014.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

face educație de calitate și nici nu se poate ameliora situația delicată a dezinteresului adolescenților față de lectura literară – fie ea școlară sau privată. De aceea, teoria lui Yves Citton (2007, p.235) – care presupune susținerea politică a studiilor literare și a educației își găsește justificarea atunci când privim ce se întâmplă dacă politica nu susține corespunzător literatura. Există, însă, și inițiative lăudabile, mai ales la nivelul Casei Regale a României. Astfel, principesa Margareta a României și Asociația Curtea Veche s-au implicat intens în promovarea lecturii la nivel școlar în țara noastră, prin proiectul demarat în 2012 – *Cărțile copilăriei*[9]. De asemenea, a existat un proiect european în care a fost implicată și România – *Literary Framework For Teachers in Secondary Education*. Cercetarea s-a desfășurat în șase țări[10], în perioada 2009-2012[11] și a pornit din dorința realizării unui *cadru de referință european pentru dezvoltarea competențelor literare* ale elevilor. Un alt proiect de cercetare-acțiune care s-a desfășurat în România cu scopul de a promova lectura literară a fost organizat din inițiativa Asociației profesorilor de limba română – ANPRO[12] și s-a numit *Cercurile de lectură*. Acesta s-a desfășurat în perioada 2004-2009 și a constat în organizarea a 75 de activități cultural-literare. Însă, implementarea la nivel național a unui asemenea proiect necesită susținere materială suficientă și campanii de promovare în mass-media, lucru de care acest proiect a beneficiat doar într-o mică măsură. Au fost înregistrate rezultate pozitive la nivel local, dar statisticile naționale privind raportul dintre lectură, literatură și adolescenți nu s-au îmbunătățit.

Studiile literare poartă amprenta vremurilor traversate, a regimurilor politice, a culturii și a mentalității societății în care apar. De aceea, ideile lui Citton privind conexiunea studiilor literare cu factorul politic pot fi așezate într-un context mult mai larg din punct de vedere social, cultural și istoric. Alături de acest criteriu politic se află, desigur, și alte cauze ale scăderii interesului pentru lectura literară și pentru educație, în general. Calitatea pregătirii profesorilor, deficiențele programelor școlare și neconcordanța finalităților educației cu acele competențe prevăzute pe an de studiu la disciplina limba și literatura română, mediul din care provin copiii și lipsa programelor de lectură pentru tineri sunt alte cauze majore ale crizei lecturii în rândul adolescenților români. Investițiile deficitare în educație determină alte

[9] http://www.curteaveche.ro/cartilecopilariei/mesaj-regal/, accesat: 29.08.2014.
[10] Olanda, Republica Cehă, Finlanda, Germania, Portugalia și România.
[11] *Literary Framework For Teachers in Secondary Education*: http://ro.literaryframework.eu/, accesat: 01.09.2014.
[12] http://www.anpro.ro/html/date/c_2008_2009_descriere.pdf și http://www.observatorcultural.ro/Mai-multe-tipuri-de-lectura-pentru-cititorii-de-azi*articleID_14939-articles_details.html, accesate: 06.09.2014.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

cauze secundare ale scăderii interesului pentru studiile literare și culturale, deci, are ca efect *devalorizarea literaturii* într-o societate deja vulnerabilă.

Faptul că lectura literară este în declin în România este cunoscut de mulți ani, însă, nu sunt luate măsuri pentru rezolvarea situației existente. Evident, prin *măsuri ameliorative* înțelegem programe și proiecte naționale și internaționale dedicate adolescenților, întâlniri cu scriitori organizate în licee, programe de educație a lecturii pentru părinți, profesori și copii, campanii intense de promovare a cărții și a lecturii literare, dar și de conștientizare a importanței lecturii literare pentru dezvoltarea personală, dotarea bibliotecilor școlilor cu cele mai noi apariții editoriale pentru adolescenți, parteneriate între licee și edituri, concursuri de lectură literară dedicate liceenilor. Toate aceste măsuri ar putea, în câțiva ani, să redreseze *condiția lecturii literare* și a *literaturii* în aproape orice țară democratică. De exemplu, Canada oferă ca direcție de soluționare a crizei lecturii literare în rândul tinerilor, programe de lectură finanțate în totalitate de Consiliul Canadian al Artelor[13]. Un astfel de program, care are deja o tradiție la nivel național, presupune prezentări de carte, lecturi publice și dezbateri dedicate adolescenților și publicului adult, pe parcursul a 12 luni[14]. Un scriitor poate face parte dintr-un astfel de program prin semnarea unui acord standard, fiind remunerat pentru activitățile de promovare a lecturii literare desfășurate lunar în școli și licee. Canada dorește astfel să aducă scriitorii și ilustratorii de carte canadieni[15] cât mai aproape de tineri pentru a construi un dialog autentic despre cărți și despre lectura literară. Dincolo de faptul că liceenii au acces gratuit la cărțile care fac subiectul dezbaterilor, iar factorii implicați în promovarea lecturii sunt motivați financiar, acest program de lectură este foarte bine gândit și implementat, rezultatele neîntârziind să apară[16].

Despre lectura literară

Lectura literară poate fi de mai multe tipuri, în funcție de *scopul* și *motivația cititorului*. De aceea, ne vom opri puțin asupra dihotomiei

[13] Acest Consiliu al Artelor a fost creat printr-un Act al Parlamentului, în anul 1957, cu scopul de a promova arta și lectura literară la nivel național, http://canadacouncil.ca/council/about-the-council, accesat: 28.01.2015.

[14] *Literary Readings and Residencies Program: Literary Readings*, http://canadacouncil.ca/council/grants/find-a-grant/grants/literary-readings-and-residencies-program-literary-readings, accesat: 28.01.2015.

[15] Cetățenia canadiană este una din condițiile obligatorii pe care scriitorii trebuie să le îndeplinească pentru a fi admiși în program.

[16] The evolution of the Canada Council's support of the arts, http://canadacouncil.ca/council/about-the-council/the-evolution, accesat: 28.01.2015.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

lectură școlară – lectura de plăcere. Dacă prin *lectura literară școlară* se înțelege parcurgerea listei obligatorii de texte prevăzute de documentele școlare pentru formarea anumitor competențe ale elevilor, cea de-a doua presupune alegerea textelor pentru lectură de înșiși cititorii – adolescenți, în funcție de preferințele lor. Prin urmare, distincția dintre *lectura din obligație* și cea *de plăcere* înseamnă și deosebirea între studiu și divertisment, între respectarea unor norme și lipsa regulilor, între constrângere și bucurie. Diferența dintre *școală* – văzută ca spațiu al lecturii impuse și *bibliotecă* sau *camera personală* – văzute ca spații ale lecturii libere, a existat întotdeauna. Ambele tipuri de lectură pot coexista în spațiul sălii de curs, dacă programa școlară și profesorul de literatură permit acest lucru. A construi un spațiu educațional pentru *manifestarea întâlnirii* dintre *lectura privată* și cea *împărtășită celorlalți colegi* sună aproape ideal – dacă luăm în considerare granița dintre viața personală a cititorilor și cea publică, dar și practicile de lectură exersate în funcție de context. Cu toate acestea, cercurile de lectură și alte activități școlare permit acest lucru atât în România, cât și în alte țări. Este aproape imposibil să creezi cititori pasionați numai prin textele obligatorii prevăzute de programele școlare, mai ales dacă observăm modul în care a fost analizată expresia *plăcerea lecturii* de Catherine Tauveron[17] – *plăcere estetică ce ține de emoții*, dar și *plăcere intelectuală* – ca rezultat al gândirii. Specialista Violaine Houdard-Mérot (Vadcar, 2012) adaugă acestor valențe *plăcerea identificării* și pe cea a *lecturii ca activitate creatoare*, în timp ce Roland Barthes consideră că textul care produce plăcere este *acela care mulțumește, umple de euforie* (Barthes, 1994: 23). În tabelul de mai jos am încercat să sintetizăm principalele caracteristici ale celor două tipuri de lectură, școlară și de plăcere, cu mențiunea că principala diferență dintre ele constă în *contextul* (Pamfil, 2008: 133) care condiționează lectura, la nivel *fizic* (timp, spațiu fizic, liniștea/ zgomotul), *psihologic* (intenția de lectură, interesul pentru text) și *social* (împărtășirea experienței de lectură/ a impresiilor în urma lecturii textului, intervențiile colegilor și ale profesorului).

[17]http://eduscol.education.fr/cid46330/actes-de-l-universite-d-automne-la-lecture-et-la-culture-litteraires-au-cycle-des-approfondissements.html, accesat: 15.01.2015.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Tabelul nr. 1. Lectura literară școlară versus Lectura de plăcere

Lectura literară școlară	Lectura de plăcere (subiectivă, prin excelență)
- impusă de programele școlare/ profesor, lectura școlară este obligatorie; - există reguli care ghidează lectura, lectură-constrânsă; - presupune preponderent studiu; - *școala* – văzută ca spațiu al lecturii impuse; - lectură *telică*, ca scop extern sieși, ce se naște din obligativitate (Călinescu, 2003: 104); - are preponderent scop practic, dar poate avea și scop pe termen lung (dacă este făcută din/ cu plăcere); - lectură – muncă, dar și lectură – bucurie (Roland Barthes); - lectură metodică; specii impuse, liste de autori și titluri obligatorii.	- liberă (este opțiune)/ necondiționată, privată/ personală; - prin lectura de plăcere se depășesc regulile școlare; - presupune preponderent divertisment, dar poate presupune și studiu; - *bibliotecă* sau *camera personală* – văzute ca spații ale lecturii libere; - *de plăcere* (Călinescu, 2003: 104); - are scop pe termen lung, dar poate avea și scop imediat; - lectură – bucurie (Roland Barthes), dar și lectură care presupune muncă/ efort; - lectura în ritmul propriu; diversitate și libertatea de a alege orice gen literar, orice autor sau titlu.

Faptul că elevii preferă lectura de plăcere, în detrimentul studiului, nu este o noutate și nu se întâmplă doar în România. Problema cu care se confruntă profesorii de literatură este legată de modul în care i-ar putea determina pe liceeni să citească și la școală *din plăcere*. În acest sens, Franța a căutat și a identificat ca liant al celor două tipuri de lectură – din obligație și de plăcere, o formă-mozaic: *lectura cursivă*[18]. Astfel, pentru a

[18]*«La lecture analytique et la lecture cursive sont deux modalités différentes de lecture scolaire.[...] La lecture cursive est prescrite par le professeur et fait l'objet d'une exploitation dans le cadre de la séquence d'enseignement. Les élèves sont en outre incités à mener, hors de la classe, de nombreuses lectures personnelles dont le cours de français vise à leur donner l'habitude et le goût.», http://lettres.discipline.ac-lille.fr/ressources/entree_metier_approfondir_pratiques/les-types-de-lecture-et-leur-mise-en-oeuvre/restitution-lecture-cursive-lycee.pdf, La lecture cursive*, http://catice.ac-besancon.fr/lp_lettres/publiacad/itineraire/itineraire7/Lecture%20cursive.pdf, accesate: 20.01.2015.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

retrezi plăcerea lecturii în rândul tinerilor cititori, francezii au introdus în școli această formă de lectură[19], pe care elevii o practică paralel cu lectura analitică (Halaszi, 2009: 99-100). *Lectura cursivă* presupune parcurgerea unui anumit număr de cărți, *selectate de fiecare elev din două liste de titluri prestabilite*. Evaluarea lecturilor cursive nu se face tradițional, ci prin metode complementare, elevii făcând publice impresiile lor de lectură în cadrul orelor de literatură, iar apoi pe anumite bloguri[20] create special de profesorii lor. În acest mod, proiectele și jurnalele de lectură sunt păstrate în format electronic, fiind disponibile și altor elevi interesați de o anumită carte.

Însă, ce reprezintă *lectura obligatorie* în alte țări europene? Dacă în România canonul școlar literar/ canonul literar educațional[21] cuprinde 17 autori români[22], în țări precum Belgia și Germania accentul se pune asupra studiului autorilor străini și numai într-o mică măsură asupra autorilor autohtoni. În Olanda se insistă asupra literaturii naționale, autorii străini nefiind obligatorii în programele școlare, în timp ce Finlanda optează pentru studiul a 10 cărți – din care cinci aparțin unor

[19] *„Lectura cursivă, gândită pentru a dezvolta un alt raport cu textul, apare ca răspuns la formalismul școlar și la plictiseala elevilor. În același timp liberă și constrângătoare, autonomă și școlară, lectura cursivă deschide un nou câmp de observație practicienilor de lectură”,* Annie Rouxel, *Progresele cercetării în didactica lecturii literare*, în *Perspective*, nr. 1 (12)/ 2006, p. 6.

[20] *Bilan de lecture cursive*, http://lettres.ac-reunion.fr/site/index.php/lycee/18-programmes/72-fiche-5, accesat: 20.01.2015.

[21] Autorii canonici români prevăzuți de programele școlare de limba și literatura română sunt: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L.Caragiale, Ioan Slavici, Titu Maiorescu, George Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, http://www.edu.ro/index.php/articles/curriculum/c556+587++681/, accesat: 03.05.2014.

[22] La Congresul anual al Asociației de Literatură Generală și Comparată din România (ALGCR), din anul 2006, discutându-se despre „Problema canonului”, Dumitru Chioaru a afirmat: „*Canonul se transmite de la o generație la alta și se schimbă în funcție de noile opțiuni estetice și ideologice. Mă refer în special la canonul didactic, care este alcătuit din 16 scriitori din trei perioade: clasică, modernă și contemporană, cu centrul de greutate în perioada interbelică, dezvăluindu-și astfel caracterul modern. Am remarcat însă ca din actualul canon didactic au fost omiși inexplicabil scriitori de valoarea poetului Alexandru Macedonski, promotor al modernismului, și a prozatoarei Hortensia Papadat-Bengescu. Lipsesc, de asemenea, scriitorii avangardiști (Tristan Tzara, Fundoianu, Voronca s.a.), ca și cei din diasporă (Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu s.a.), care ar oferi o legitimare nu numai națională, ci și internațională. În opinia mea, școala este și trebuie să rămână o instituție a canonului, prin cultivarea gustului estetic și dezvoltarea spiritului critic al elevilor/ studenților, în baza unor valori peste care nu se poate trece.”,* http://www.suplimentuldecultura.ro/index/continutArticolAllCat/6/455, accesat: 13.01.2015.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

autori străini și celelalte cinci unor autori finlandezi[23]. Explicația marginalizării literaturii străine – în cazul Finlandei și al Olandei, s-ar putea explica prin faptul că limba finlandeză și cea olandeză nu sunt vorbite într-un spațiu geografic vast și este necesară luarea unor măsuri pentru transmiterea tezaurului literar noilor generații[24], în limba de origine. Protejarea limbilor vorbite într-un areal restrâns și a literaturii specifice respectivului spațiu cultural se realizează, astfel, prin studiul textelor celor mai importanți autori autohtoni. Școala, prin orele de limbă și literatură, ar trebui, mai întâi, să rămână *o instituție a canonului*[25], care *să cultive gustul estetic al elevilor* și să le dezvolte acestora *spiritul critic*. Pornind de la ideea prevalenței criteriului estetic în constituirea canonului școlar[26], actualele programe de limba și literatura română îi oferă profesorului posibilitatea de a selecta acele texte necesare atingerii anumitor competențe de către elevi, limitând totodată numărul acestor texte, speciile în care trebuie să se încadreze ele și lista autorilor din care cadrul didactic poate face selecția. Putem spune că adevărata provocare didactică nu este selectarea textelor de studiu, ci modul în care profesorul reușește să-i apropie pe elevi de opera unui autor canonic. Această idee a fost susținută și în cadrul dezbaterilor pe tema canonului școlar, la Simpozionul Național de Didactica Limbii și Literaturii române[27]. Mulți dintre profesorii de liceu participanți la această dezbatere au identificat ca principale cauze ale scăderii interesului adolescenților pentru lectura literară *imposibilitatea suprapunerii totale a canonului critic* (elitist) cu *cel didactic* și cu *orizontul de așteptare* al receptorilor (Poslaniec, 1990, 1994) – liceeni, pe de o parte, și *impactul influenței extraestetice*[28] asupra

---

[23] *What Should Teenagers Read at School?,* Elizabeth Braw, http://www.newsweek.com/what-should-teenagers-read-school-254547, accesat: 12.01.2015.

[24] *“And with small languages, there’s the additional need to protect the language.”* – afirmă dr. Theo Witte, în *What Should Teenagers Read at School?,* http://www.newsweek.com/what-should-teenagers-read-school-254547, accesat: 12.01.2015.

[25]Congresul anual al Asociației de Literatură Generală și Comparată din România (ALGCR), din anul 2006, „Problema canonului”, Dumitru Chioaru.

[26] *„În afara principiului listei, canonul mai are și criteriul vârstei autorilor și pe cel al reflectării identității naționale. Canonul lărgit poate cuprinde autori și texte care figurează în Sugestiile metodologice ale programelor școlare, pentru a acoperi teme, curente, ideologii, orientări, specii*; *listele se lărgesc oricât de mult și de variat prin acel „**etc**.” adăugat la sfârșit”,* Luminița Medeșan, profesoară de liceu la Cluj-Napoca, Congresul anual al Asociației de Literatură Generală și Comparată din România (ALGCR), din anul 2006, „Problema canonului”.

[27] Organizat de ANPRO la Cluj, în 2009.

[28] *Flexibilizarea canonului didactic prin activități extracurriculare*, Rodica Magdalena Stovicek, Simpozionul Național de Didactica Limbii și Literaturii române, ediția a X-a, 11-13 decembrie 2009.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

elevilor, pe de altă parte. Măsurile remediale ale acestor probleme, în viziunea unor cadre didactice, constă în *activitățile extracurriculare* care pot fi organizate de profesori pentru elevii lor: mese rotunde, cercuri de lectură, ateliere de scriere creativă, parteneriate cu instituțiile culturale, întâlniri cu autori contemporani.

Conservatoare la nivelul canonului școlar se dovedește a fi și Franța, care optează din punct de vedere educațional tot pentru studiul textelor care aparțin autorilor francezi. Spre deosebire de Franța, Italia manifestă deschidere spre studiul literaturii străine, elevii italieni studiind texte aparținând lui Fyodor Dostoievsky sau Miguel de Cervantes alături de cele ale lui Dante Aligheri sau Primo Levi. În Marea Britanie, liceenii studiază obligatoriu o piesă a lui Shakespeare, un roman englez sau străin – publicat în secolul al XIX-lea și o scriere epică sau dramatică britanică, publicată după 1914. Se poate observa perspectiva diferită a țărilor europene la nvelul studiului literaturii în liceu. În acest sens, Susanne Wiborg, specializată în educație comparativă la Institutul Educației din cadrul Universității din Londra, punctează într-un interviu cele două întrebări majore cărora profesorii încearcă să le găsească răspuns: *Ce cunoştinţe îi sunt necesare copilului? Ce anume ar trebui transmis mai departe viitoarelor generaţii?*[29]. Neexistând un singur răspuns, fiecare stat are un sistem educațional prin care încearcă să găsească o formă cât mai adecvată de studiu al literaturii, în concordanță cu nevoile intelectuale și emoționale ale elevilor.

Concluzii

Schimbările din domeniul educativ sunt justificate de modificările suferite de însuși statutul literaturii în cadrul culturii. Vorbind despre riscurile *diminuării valorii sociale* a studiilor literare în societatea contemporană, Antoine Compagnon (2013: 29) subliniază legătura dintre *mutațiile* suferite la nivel psiho-social de generațiile actuale de tineri din cauza influenței majore a formelor moderne de divertisment și *dezinteresul* față de lectura literară. Preocuparea generală a specialiștilor față de criza lecturii literare în rândul tinerilor și publicarea unui număr mare de studii realizate pe această temă, la nivel mondial, evidențiază importanța deosebită care ar trebui să i se acorde acestui subiect și în țara noastră. În acest sens, sunt necesare transformări la nivel macro în domeniul educațional românesc: înființarea unei instituții specializate în studii sociologice cu tematică literar-culturală și în realizarea unor programe educative gratuite pentru elevi și părinți – la nivel național, obținerea unor fonduri europene cu scopul de a finanța conceperea și

[29] http://www.ioe.ac.uk/staff/LCEN_50.html, accesat: 12.01.2015.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

implementarea unor campanii pentru promovarea lecturii literare la nivel național, accesul gratuit al profesorilor de literatură la cursuri de perfecționare în *strategii și comportamente de lectură*, îmbunătățirea ofertei de carte a bibliotecilor liceale și schimbarea anumitor elemente ale programelor școlare de limba și literatura română – mai ales la nivelul listei autorilor canonici, transformarea *sălii de clasă* într-un spațiu care să permită *medierea* raportului dintre *lectura școlară* și cea *privată*, realizarea unor întâlniri ale elevilor cu scriitori contemporani[30], dar și cu istorici, editori, bibliotecari și critici literari. Dacă instituțiile abilitate nu vor pune în aplicare asemenea *măsuri remediale*, pe lângă faptul că absolvenții români de liceu se vor îndepărta ca adulți de lectura literară – văzută la momentul actual ca o corvoadă necesară promovării examenului de bacalaureat – societatea românească va fi dominată din ce în ce mai mult de incultură și de mediocritate, în absența dorinței de a construi un *capitalism cognitiv* (Citton, 2007: 235).

Bibliografie:

Barthes, Roland. 1994. *Plăcerea textului*. Traducere de Marian Papahagi, Postfață de Ion Pop. Cluj: Echinox.

Călinescu, Matei. 2007. *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*”. Traducere din limba engleză de Virgil Stanciu. Iași: Polirom. p. 106.

Citton, Yves. 2007. *Lire, interpréter, actualiser. Pourquoi les études littéraires?*, Paris: Éditions Amsterdam. pp. 200-235.

Compagnon, Antoine. 2013. *La littérature, pour quoi faire?*, p. 29, https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/35053/1/gupea_2077_35053_1.pdf, accesat: 12.01.2015.

De Nys, Pascal Bejestam. 2013. *La litterature est morte, vive la litterature*! *Le débat contemporain sur la crise des études littéraires,* p. 11, https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/35053/1/gupea_2077_35053_1.pdf, accesat: 12.01.2015.

Halaszi, Monica. 2009. *Lectura subiectivă, textul și elevul-lector,* vol. *Lecturiada 3, Cercuri de lectură*. Pitești: Paralela 45. pp. 99-100.

Pamfil, Alina. 2008. *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*. Pitești: Paralela 45.

Poslaniec, Christia. 1990. 1994. *Donner le goût de lire*, éditions du Sorbier, http://www.critiqueslibres.com/i.php/vcrit/35147, accesat: 21.01.2015.

Rouxel, Annie. 2006. *Progresele cercetării în didactica lecturii literare*, în *Perspective,* Revistă de didactica limbii și literaturii române, nr. 1 (12)/ 2006, p.6.

Vadcar, Anne. 2012. *Lecture privee: la socialisation de la lecture entre pairs a l'ecole primaire*. Linguistics.dumas-00743389, http://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-00743389 - accesat: 12.01.2015.

[30] Tema antologiei *Care-i faza cu cititul*? (volum coordonat de Liviu Papadima, Arthur, 2010) poate fi un punct de plecare al acestor întâlniri.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Webografie:

Anpro.ro, *Proiectul de cercetare didactică – Cercuri de lectură*, coord. Monica Onojescu, http://www.anpro.ro/html/date/c_2008_2009_descriere.pdf, accesat: 14.03.2014.

Canadacouncil.ca, *Literary Readings and Residencies Program: Literary Readings,* http://canadacouncil.ca/council/grants/find-a-grant/grants/literary-readings-and-residencies-program-literary-readings, accesat: 28.01.2015.

Catice.ac-besancon.fr, *La lecture cursive*, http://catice.ac-besancon.fr/lp_lettres/publiacad/itineraire/itineraire7/Lecture%20cursive.pdf, accesat: 20.01.2015.

Curteaveche.ro, http://www.curteaveche.ro/cartilecopilariei/mesaj-regal/, accesat: 29.08.2014.

Eacea.ec.europa, *Raportul Eurydice,* http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/key_data_en.php, accesat: 28.08.2014.

Ec.europa.eu, *Europe Loves reading*, http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/vassiliou/page/ europe-loves-reading_en.htm, accesat: 27.08.2014.

Eduscol.education.fr. http://eduscol.education.fr/cid46330/actes-de-l-universite-d-automne-la-lecture-et-la-culture-litteraires-au-cycle-des-approfondissements.html, accesat: 15.01.2015.

Goethe.de, *Bulgaria: o campanie națională pentru promovarea lecturii*, *Lectura ca prioritate națională* http://www.goethe.de/ins/gr/lp/prj/lef/lfw/bul/ro11919145.htm, accesat: 01.09.2014.

Gov.uk, *Reading for pleasure*, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/284286/reading_for_pleasure.pdf, accesat: 14.01.2015.

Ioe.ac.uk, *Reading for pleasure puts children ahead in the classroom, study finds*, http://www.ioe.ac.uk/89938.html, accesat: 13.01.2015.

Ires.ro, *Obiceiurile de lectură ale românilor,* http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_obiceiurile-de-lectura-ale-romanilor_2011.pdf, accesat: 01.09.2014.

Jaimelire, http://www.jaimelire.com/, accesat: 25.10.2014.

Letres.ac-reunion.fr, http://lettres.ac-reunion.fr/site/index.php/lycee/18-programmes/72-fiche-5, accesat: 20.01.2015.

Newsweek.com, *What Should Teenagers Read at School*?, http://www.newsweek.com/what-should-teenagers-read-school-254547, accesat: 13.01.2015.

Observatorcultural.ro*, Mai multe tipuri de lectură pentru cititorii de azi,* Paul Cernat, http://www.observatorcultural.ro/Mai-multe-tipuri-de-lectura-pentru-cititorii-de-azi*articleID_14939-articles_details.html*, Lecția bibliotecilor poloneze*, Ruxandra Nazare, http://www.observatorcultural.ro/Lectia-bibliotecilor-poloneze*articleID_26743-articles_details.htmlaccesate: 06.09.2014.

Reading.org, http://www.reading.org/resources/booklists/youngadultschoices.aspx, accesat: 01.01.2015.

Suplimentuldecultură.ro, http://www.suplimentuldecultura.ro/index/continutArticolAllCat/6/455, accesat: 13.01.2015.

Unicef.ro, http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Rezumat-studiu-UNICEF-Costul-investitiei-insuficiente-in-educatie.pdf, accesat: 12.01.2015.

BDD-V1806 © 2015 Aius PrintEd
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)